

Gesneuvelde Britten én hun beul

Een tentoonstelling over de Tweede Wereldoorlog in een museum over archeologie, is dat te rijmen? Ja dat kan heel goed, zegt Arjen Bosman, samensteller van de tentoonstelling 'Oorlog in de lucht, weerslag in de grond' die te zien is in Huis van Hilde in Castricum.

„We vinden nog steeds restanten uit de oorlog in de bodem”, zegt Bosman. „Zeker als goed wordt gedocumenteerd waar en onder welke omstandigheden objecten zijn gevonden, dan kan dat bijdragen aan de reconstructie van gebeurtenissen.”

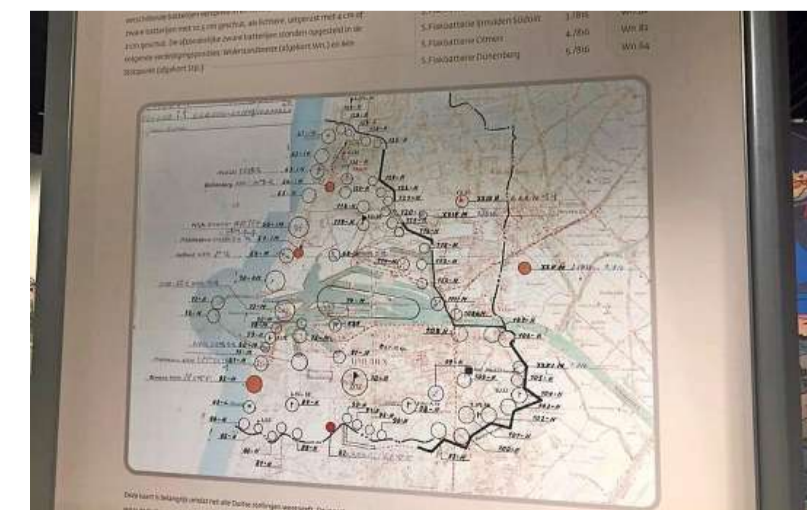
De expositie in Huis van Hilde toont aan hoe archeologie de geschreven bronnen aanvult. De tentoonstelling vertelt het verhaal van een Britse Lancaster-bommenwerper die op 17 mei 1943 bij Castricum neerstortte na te zijn beschoten door de luchtafweer in duinen ten zuiden van IJmuiden. De zeven bemanningsleden, die allemaal omkwamen, krijgen in de tentoonstelling een gezicht.

Alle zeven fotootjes van de RAF-mannen zijn te zien. Het zijn de Britten Melvin Young, David Horsfall, Charles Roberts, Lawrence Nichols, Gordon Yeo en Wilfred Ibbotson plus de Canadees Vincent MacCausland. Ze liggen begraven op de militaire begraafplaats in Bergen.

Traumatisch

Hoe traumatisch het verlies van de jonge levens was, bleek twee jaar geleden toen bij het strand van Castricum een plaquette ter ere van de zeven gesneuvelde bemanningsleden werd onthuld. Bij de nabestaanden, die waren uitgenodigd, liep de emotie hoog op. Onder meer voor de dochter van Vincent MacCausland, een vrouw van inmiddels achter in zeventig, was het een moeilijk moment. Zij heeft haar vader nooit gekend.

Het bijzondere is dat ook de

De Festung IJmuiden. De onderste rode stip is batterij Südost.

commandant van de luchtafweer-batterij IJmuiden Südost, die een lintje kreeg voor het schot in de roos, in de tentoonstelling tot leven wordt gewekt. Te zien is een foto van deze officier van de Kriegsmarine, Alfred König, met zijn vrouw en zijn twee jonge kinderen. Op zijn uniform prijkt het 'Artillerie Abzeichen' dat hij kreeg omdat hij met zijn mannen van de 'Flakbatterie' de Lancaster uit de lucht had geschoten.

Scorekaart

De commandant van een batterij hield een scorekaart bij. „Het was simpelweg punten verzamelen. Zo kon je je prestaties aantonen”, zegt militair archeoloog Arjen Bosman. „Voor het beschadigen van een vijandelijke toestel kreeg je één punt, voor het neerhalen twee punten. Op de scorekaart van Flakbatterie IJmuiden Südost stonden twee punten voor het neerhalen van deze Lancaster. Zo hebben we kunnen achterhalen dat dit vliegtuig vanuit deze stelling is neergeschoten.”

'IJmuiden Südost' was gebouwd in de duinen van Santpoort, als onderdeel van de Festung IJmuiden; een ring van bunkers rond IJmuiden. De havenstad, uitvalsbasis van Duitse onderzeeboten, moest ook over land een aanval kunnen weerstaan. Her en der was afweerschut geïnstalleerd.

In de tentoonstelling is te zien met welke projectielen commandant König de Lancaster van de zeven geallieerden onder vuur nam. In een vitrine ligt een uit de kluiten gewassen granaat uit het 10,5 millimeter-geschut.

Brokstukken

Bosman: „Het toestel is geraakt en in stukken geschoten. De bemanningsleden hadden geen enkele kans. De brokstukken waren in de duinen te vinden, het toestel zelf belandde in zee. Het spoelde aan op het strand, de bemanningsleden

zijn later ook aangespoeld.”

Een deel van de brokstukken, gevonden in het duingebied, is te zien. Ook fragmenten van de granaat. Bosman kan er veel aan aflezen. Bijvoorbeeld dat het granaat zijn uit het 10,5 millimetergeschut dat Kriegsmarineman König gebruikte. „Zo passen de in de bodem gevonden objecten op de schriftelijke bron; de scorekaart. Een voorbeeld van de manier waarop archeologie de geschiedschrijving aanvult.”

Stuiterbommen

De Lancaster maakten deel uit van 'Operation Chastise', beter bekend als de Dambusters. Het is een beroemd geworden aanval op de stuwdammen in het Ruhrgebied die met behulp van speciale stuiterbommen werden opgeblazen. De aanval was zeer risicovol. De piloten hadden opdracht gekregen om zo laag mogelijk te vliegen.

„Hoe lager ze vlogen, hoe moeilijker ze te raken waren door de luchtafweer. Maar dit toestel trok waarschijnlijk te vroeg op. De piloot had de zee gezien en dacht mogelijk: Het gevaar is voorbij, opstijgen en naar Engeland”, zegt Bosman. „Maar vanaf IJmuiden Südost is hij waargenomen, en neergehaald.”

Duintop

Dat hij juist vanuit het relatief verre Santpoort werd gezien, en niet vanuit de veel dichterbij gelegen Flakbatterie Dünenberg in Wijk aan Zee, is volgens Bosman geen toeval. „Ik heb gestaan op de plek van Südost. Een hoge duintop van waaraf je de hele omgeving kunt waarnemen, tot aan Amsterdam toe. Juist door de afstand had de artillerie een goed overzicht. Sta je dichtbij, dan zie je dat vliegtuig waarschijnlijk niet eens.”

En dan hadden de bemanningsleden ook nog de pech dat ze iets uit koers waren geraakt. „De bedoeling was tussen IJmuiden en

Kriegsmarinerecommandant Alfred König met zijn gezin.

Militair archeoloog Arjen Bosman bij de vitrine over de Duitse manschappen die speelgoed maakten voor hun kinderen.

FOTO KOEN VAN EIJK

Den Helder te vliegen. Dus over Egmond, Bergen. Een paar kilometer verder naar het noorden en het vliegtuig had Engeland gehaald.”

Er is nog een wrang contrast. Foto's en vondsten tonen aan dat de bemanning van de bunkers, om zichzelf bezig te houden, speelgoed maakte voor de kinderen thuis in Duitsland. Ze zien er onschuldig uit in hun hemdsmouwen, bezig met het beschilderen van hun maaksels. Bosman: „Dezelfde kerels die een vliegtuig hadden neergeschoten dat had deelgenomen aan de wereldberoemde actie van de Dambusters. Die zitten daar te knutselen. Hoe bizar wil je het hebben?”

Koen van Eijk

Militair archeoloog Arjen Bosman stelde in Castricum een tentoonstelling samen rond neergeschoten **Dambuster**

Duizendpoot Arjen Bosman

Koen van Eijk

De 56-jarige archeoloog Arjen Bosman, afkomstig uit Santpoort, heeft zich gespecialiseerd in militair erfgoed.

In 2011 begon hij zijn bedrijf, Military Legacy. Hij doet onder meer onderzoek op slagveldlocaties, adviseert bij de aankleding van filmsets, onderzoekt archeologische vondsten en nog veel meer.

Bosman is een expert op het gebied van de Romeinse aanwezigheid in ons land. Hij schreef het boek 'Rome aan de Noordzee, burgers en barbaren te Velsen' in 2016.

Bosman heeft de tentoonstelling 'Oorlog in de lucht, weerslag op de grond' geschreven en samengesteld.

De tentoonstelling is tot en met 3 januari te zien in Huis van Hilde, Westerplein 6 in Castricum.

Luchtoorlog Kinderen maken documentaire met ooggetuigen

Castricum ■ Het heden met het verleden verbinden. Als onderdeel van de tentoonstelling rond de neergeschoten Dambuster heeft de Stichting Kist samen met kinderen van basisschool Helmgras uit Castricum ooggetuigen van deze luchtoorlog geïnterviewd en gefilmd. Het resultaat van deze documentaire is in de tentoonstelling te zien en te beluisteren. Drijvende kracht achter

Stichting Kist is Pauline van Vliet die vele regionale historische projecten op haar naam heeft staan. Onder meer maakte ze een documentaire over de Kanaalgravers in IJmuiden en ging ze bij het honderdjarige bestaan van de Hoogovens op pad met een Hoogovensbus om verhalen van (oud-)medewerkers te verzamelen.

FOTO HELEEN VINK